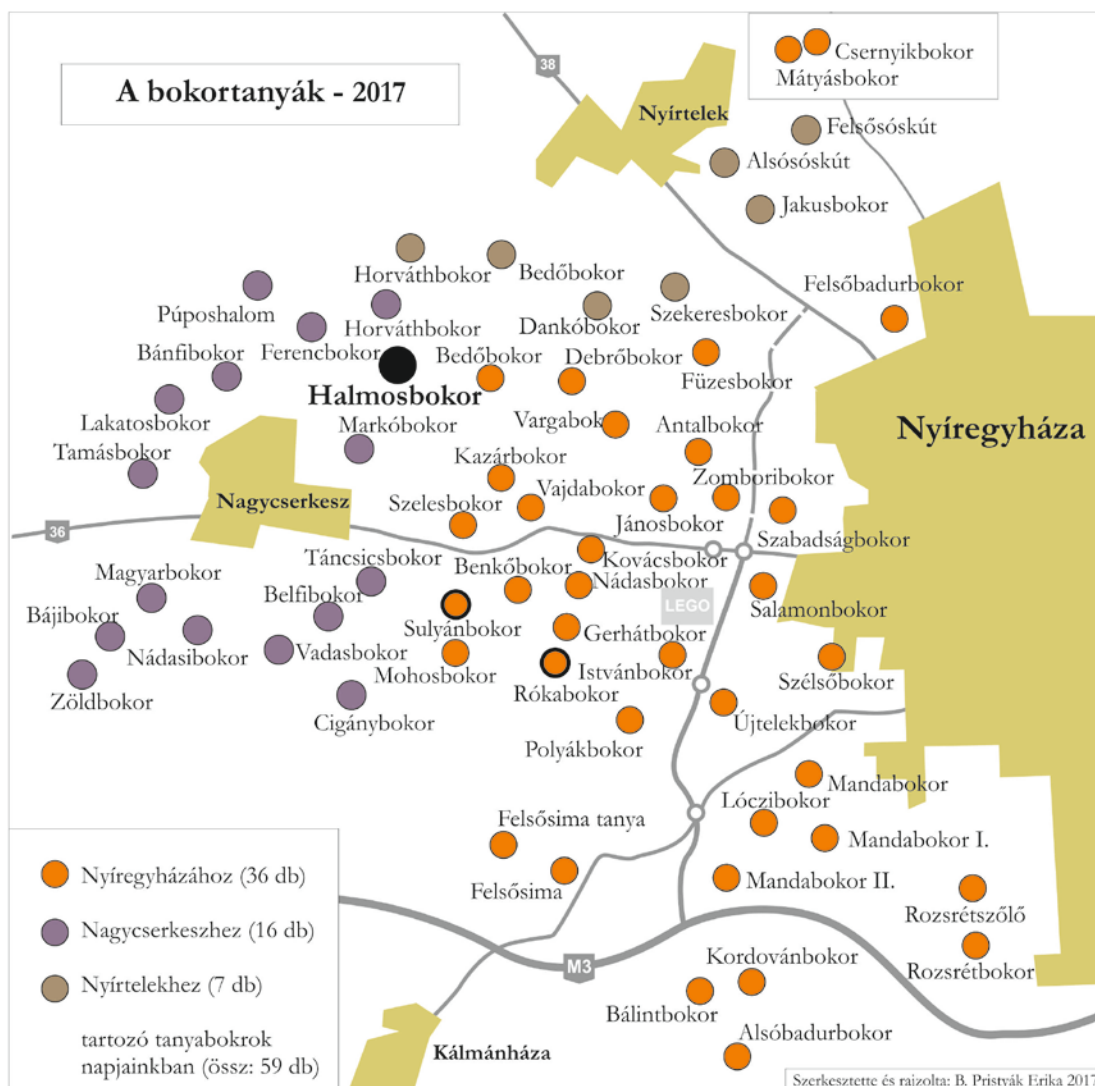

ISKOLÁK, PALÉTÁK, TANYAI IGAZGATÁS

Henzsel Ágota, a bokortanyák kutatója

HENZSEL ÁGOTA főlevéltárosra emlékező délután alkalmából elhangzott előadás kivonata
2019. január 14. MNL SzSzBML, Nyíregyháza

Henzsel Ágota általános iskolai tanulmányait a halmosbokri általános iskolában végezte. A tanyasi iskolák létének utolsó aranykorszakában, abban az időben, azzal a generációval, amire a tanulók, tanítók, tanárok és napjaink szakemberei is úgy gondolnak, mint a klasszikus, hatékony, emberséges és szeretni való intézmények korszaka. Indíttatásához a családi légkör mellett ez is nagyban hozzájárult. Helyismereti, személyes kötődésű kutatómunkájának középpontjába került a nyíregyházi tanyák múltjának pontos, sok-sok levéltári forráson alapuló vizsgálata. A bokortanyák, a tanyai igazgatás, a közigazgatás, azaz a paléták, a tanyabírók és az iskolák hiteles feltárója.

Halmosbóka helye a bokortanyák területén

A XIX. század második felében 41 palétába, közigazgatási egységbe sorolták a közel 70 szállásföldet, az alapos kutatás eredményeként sorra véve olvashatjuk a tanyabírók nevét is. Örömmel fedezi fel sok család az ismerős neveket. A bokor kifejezés ezen a területen általánosan elterjedt volt bármilyen csoportos megjelölésre, írásban Sexty András használta először 1823-ban: bokor-szállások. Henszel Ágota kutatásaiból tudhatjuk, hogy 1888-ban a nyíregyházi evangélikus tanyai elemi népiskolákban 10 iskolakörben (Racskó-, Antal-, Henszely-, Manda-, Újtelek-, Sulyánbokorban, Sósút-Felsőbadúr-bokorban, Kis- és Nagycserkeszen) 708 tanköteles korú gyerek közül, 646 gyerek iskolába járt, - közülük 471 fő magyar nyelvű, 175 fő tót nyelvű – és 575 gyermek evangélikus vallású volt. Az azóta bekövetkezett szociális és infrastrukturális fejlődés ellenére a legjelentősebb változás az, hogy megszűntek a tanyasi iskolák. A rendszerváltás után megkésve, de napjainkra teljes mértékben bekapcsolódtak a tanyák a szuburbanizációs folyamatokba. A népesség száma stagnál az elmúlt két évtizedben, összességében mintegy 10.000 fő él a bokortanyás térségben. Öröndetes, hogy sok gyermek él a tanyákon, azonban jelentős mértékben differenciálódott társadalmi körülmények között. A XXI. század elejétől már leginkább a város különböző iskoláiban tanulnak a gyerekek, „kint” Rozsréten és Nagycserkeszen működik iskola.

Henszel Ágota

P. sz.	Tanya neve 1886	Palétás neve		
		1850	1871	1886
14.	Sajben	Tamás János	Vajda Mihály	Vajda Mihály
15.	Sztreborni, Kazár	Sztreborny János	Sztreborni András	Pristyák János
16.	Markó	Racskó János	Paulusz János	Hrenkó János
17.	Bundás	Adami Pál	Morauszky Márton	id. Cseh Pál
18.	Lakatos, Bánszki	Lakatos Mihály	Lakatos János	Bánszky Márton
19.	Mokrán	Csemák András	Szugyiczki Mihály	Pokoraczki János
20.	Tomasoszki	Gáfrik András	Duljanszky András	Tomasoszki Mihály
21.	Zelenyánszki, Bobály	Zavaczky János	Márföldi János	Márföldi Mihály
22.	Magyar	Magyar János	Magyar János	id. Pelyach Mihály
23.	Racskó	Kis Pál	Pristyák István	Garay József
24.	Vrbószki, Belyus	Wrboszky János	Grexa János	ifj. Grexa András
25.	Czigány	Palicz András	Kordován Pál	István János
26.	Poloma	Cesztyiczki András	Kovács Mihály	Kovács Mihály
27.	Sulány	Sztruhár János	Bogár György	Belfi János
28.	Benkó, Mahács	Henszel Mihály	Vidoven István	Henszely András
29.	Gerhardt	Valent Mihály	Bartos János	Babicz János
30.	Liskány	Palicz András	id. Palicz Mihály	Palicz József
31.	Polyák	Simkó János	Simkó Mihály	Holecskó Pál

Henszel Ágota: Paléták és palétások Nyíregyházán 1850-1886 - részlet

Bár rövid, de felemelő beszélgetéseink során közösen örültünk annak, ha hiteles információkat hallhattunk és láthattunk arról, hogy lassan újra a helyére kerül a bokortanyákról és az itt élő emberekről kialakított kép a Nyíregyházán és a távol élők fejében is.

Henzsel Ágota írásai, a levéltári dolgozók munkája jelentős mértékben hozzájárul identitás-tudatunk kialakulásához és erősödéséhez. A városban fellelhető szobrok, domborművek, a rendezvények, az oktatáson belül a településföldrajz, remélhetőleg a helyismeretet tanítók anyagai, az evangélikus vallásuk ismeretei tovább éltetik mindezt.

Henzsel Ágota: Bokortanyákat érintő publikációs jegyzéke:

Tanyai igazgatás Nyíregyházán (1850-1870). In: ELTE Körösi Csoma Füzetek 1981–82. (Budaörsi Bölcsész Füzetek 1981/82) Szerk. Székely Gy.- Ágoston G., Budapest, 1983. pp 35–50.

A nyíregyházi bokortanyák 1850. évi összeírása. In: Szabolcs-Szatmár megyei helytörténetírás V–VI. Szerk. Gyarmathy Zsigmond. Nyíregyháza, 1985. pp 277–308.

A nyíregyházi bokortanyák. In: Honismeret, 2003/3. pp 67-69.

Paléták és palétások a nyíregyházi tanyákon. In: Szabolcs-szatmár-beregi Levéltári Évkönyv XVII. Szerk. Galambos S. – Kujbusné Mecsei É. A Szabolcs-szatmár-beregi Levéltár Kiadványai I.Évkönyvek, 17. Nyíregyháza, 2006. pp 149-160.

Evangélikus tanyai iskolák szervezése Nyíregyházán. In: A reformáció öröksége a tírjákok körében. Kiadja a Nyíregyházi Evangélikus Nagytemplomért Alapítvány, Szerk: Szabó Sarolta, Nyíregyháza, 2017 pp 123-144.

Tírják emlékhely – Halmosbokor (Komiszár Eszter fotói)

A fotókon a Halmosbokorban nemrég kialakított Tírják emlékhelyet láthatják, mely létrejöttéhez jelentős mértékben hozzájárult Ágota. Ezáltal példát mutatva arra is, hogy kutatásainak sokrétű hozadéka a településfejlesztéshez is hozzájárul.

Tisztelettel, hálával és szeretettel gondolok rá. Kérem, emlékezzünk sokáig Henzsel Ágotára, mint a bokortanyák kutatójára is!

Bácskainé Dr. Pristyák Erika